

บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

THE ROLE OF BUDDHIST MONKS AND THE PROPAGATION OF BUDDHISM

พรหมเรศ แก้วโมลา^๑ Phromares Kaewmola
พระวุฒิชัย ขนติพิโล^๒ Phrawutthichai Khantiphalo

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นในดินแดนชมพูทวีป เมื่อ ๒๖๐๐ กว่าปีมาแล้ว ท่ามกลางเจ้าลัทธิที่สำคัญ ๆ และนักปราชญ์ทั้งหลาย ที่พยายามเผยแผ่ลัทธิของตนเองด้วยวิธีการต่าง ๆ เพราะในสมัยนั้น มีการแสวงค้นคว้าหาสัจธรรมกันมาก ผู้คนพากันค้นหาโมกขธรรมเพื่อหาอุบายการหลุดพ้นจากความทุกข์อย่างจริงจัง ภายหลังจากที่เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวช และในเวลาต่อมาได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในวันเพ็ญเดือนวิสาขมาส คือ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ หลังจากนั้นพระองค์ก็ได้เริ่มออกประกาศพระพุทธศาสนา และส่งพระสาวกออกเผยแผ่หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในชมพูทวีปตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยมีสาวกรุ่นแรก ๆ ในขณะนั้นจำนวน ๖๐ รูป ที่พระพุทธองค์ทรงบวชให้แบบเอหิภิกขุอุปสัมปทา โดยส่งพระสงฆ์สาวกเหล่านี้ ไปช่วยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยพระสงฆ์สาวกจึงเกิดขึ้น ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ตามพระพุทธดำรัสที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่ายำไปโดยทางเดียวกันสององค์ จงแสดงธรรมอันมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ ทั้งอรรถและพยัญชนะให้บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายมีธุลี ในตาน้อย มีอยู่ย่อมน้อมไป เพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก้จะไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม” ซึ่งพุทธดำรัสนี้แสดงให้เห็นว่าพระพุทธองค์ทรงกำหนดหน้าที่ให้แก่พระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ไว้ตั้งแต่เริ่ม

^๑ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่.

^๒ นักจัดงานทั่วไปประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่.

ประกาศพระศาสนา ปัจจุบันมีพระสงฆ์สาวกเป็นจำนวนมาก ช่วยกันในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองแผ่ขยายไปทั่วโลก

คำสำคัญ : บทบาทพระสงฆ์, การเผยแผ่, พระพุทธศาสนา

Abstract

Buddhism emerged in the Indian subcontinent over 2600 years ago, among the important doctrines and philosophers who tried to propagate their own religion by various means because in those periods had a great search for truth. People searched for the dharma in order to find a way to escape from suffering seriously. After Prince Siddhartha had ordained, and later became enlightened as Lord Buddha on the full moon 15th, month of Vesak, the 6th month. After that, he had begun to announce Buddhism and sent missionary to spread the teachings of Buddhism in the Indian. In this period, he had sent the first of followers the amount of 60 Buddhist monks that were ordained by the Aphibhikas and sent these followers to help with Buddhism propagation.

The propagation of Buddhism by monks and disciples took place. From this event onwards according to the Buddha's words said that "All the monks, go on your pilgrimage, for the benefit of many people, to help the world for the benefit and happiness of the gods and humans. Don't go the same way two persons. Please teach the Dhamma in the first beauty, the midst, and there is beauty in the end of way. Please announce the principle of doctrine, with advance and alphabet completed, All the animals that have dust in their small eyes may become decaying. because he didn't listen to the dharma. They will have people who know the dharma. All monks even though we go to Urumwena Senanikom to perform Dhamma", which the Buddha said that the Lord Buddha has assigned duties to the monks in Buddhism in this primary period. In present time, there are many monks who helps each other in the

dissemination of Buddhism. It makes progressive Buddhism all around the world.

Keywords : The role of Buddhist Monks, Propagation, Buddhism

บทนำ

พระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นบนแผ่นดินที่เรียกว่า “ชมพูทวีป” ในสมัยพุทธกาล ทามกลางลัทธิศาสนามากมาย มีทั้งอำนาจและทรงอิทธิพล เป็นที่ยากยิ่งสำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่จะไปอย่างกว้างขวาง เพราะผู้คนในสมัยนั้น มีความเชื่อและนับถือในลัทธิต่าง ๆ อยู่มาก ชีวิตของคนในสมัยนั้นมีแบบแผนการปฏิบัติตามลัทธินั้น ๆ ที่มีมาก่อนแล้ว จึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยบุคลิกภาพอันยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้ากับคำสั่งสอนที่ประกอบไปด้วยเหตุด้วยผล ทำให้พระพุทธศาสนาเป็นปึกแผ่นเจริญก้าวหน้าด้วยดี โดยมีลักษณะหลักการสอนของพระพุทธเจ้า ๓ ประการคือ ๑) ทรงสั่งสอนโดยการปฏิบัติ เป็นการ “เปลี่ยน” หลักคำสอนดั้งเดิมของศาสนาพื้นเมืองจากหน้ามือเป็นหลังมือ เช่น การสอนพราหมณ์ว่ามีอัตตาตัวตน หรือที่เรียกว่าอาตมันเป็นหลักใหญ่ในศาสนาพราหมณ์ แต่พระพุทธเจ้าทรงสอนในทางตรงกันข้าม เรียกว่า “หลักอนัตตา” เพื่อไม่ให้ยึดมั่นในตัวตนแทน ๒) ทรงสั่งสอนโดยการปฏิรูป เป็นการสอนโดยวิธีตัด “แปลง” ของเก่าที่ยังไม่ดีให้ดีขึ้นหรือของเก่ามีความหมายอย่างหนึ่งแต่นำมาแปลความหมายเสียใหม่ เพื่อให้ตรงกับหลักเหตุผลยิ่งขึ้น เช่น ศาสนาพราหมณ์สอนว่าให้ลงอาบน้ำในแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ แล้วจะบริสุทธิ์จากบาปได้ พระพุทธศาสนาสอนให้อาบน้ำในแม่น้ำ คือ ศีล ได้แก่ ตั้งอยู่ในศีลธรรมอันเป็นการอาบน้ำที่ตัวไม่เปียก แต่ทำให้บริสุทธิ์สะอาดดีกว่าน้ำศักดิ์สิทธิ์ แม่น้ำดื่มในถ้วยก็เป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ไปแล้ว ๓) ทรงสั่งสอนโดยตั้งหลักขึ้นใหม่ ที่ยังไม่มีในที่อื่น แต่ก็เป็นไปตามหลัก สัจธรรมที่ทรงค้นพบขึ้นมาใหม่ เช่น หลักธรรมเรื่องความพันทุกข์ที่เรียกว่า อริยสัจ ๔ ประการ^๑ เป็นหลักธรรมที่ตั้งขึ้นใหม่อันแสดงไว้ชัดทั้งเหตุและผล คือการจะพ้นทุกข์ก็ต้องรู้ว่าอะไรเป็นต้นเหตุของทุกข์ อะไรเป็นต้นเหตุของมัน การดับความทุกข์ คือดับอะไร และทำอย่างไร หรือปฏิบัติอย่างไรจึงจะดับทุกข์ได้ และหลักธรรมเรื่อง

^๑ สุชีพ ปุญญานุภาพ, "พระพุทธเจ้า - พระบรมครูผู้ยิ่งใหญ่ของโลก" กับธรรมลีลาในการถ่ายทอดธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

<http://www.trueplookpanya.com/knowledge/content/54644/-relbud-rel-morart-mor-dhart->
[๖ กันยายน ๒๕๖๒].

อริยสัจนี้ พระองค์ทรงแสดงว่าได้ปฏิบัติด้วยพระองค์เองจนเกิดผลแล้ว จึงได้ทรงนำมาสั่งสอนให้กับพระสงฆ์สาวก เพื่อให้พระสงฆ์สาวกได้นำไปสั่งสอนต่อไป

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งความรู้แจ้งเห็นจริง โดยมีพระรัตนตรัย เป็นหลักที่เคารพบูชาสูงสุดของพุทธศาสนิกชน ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ทั้ง ๓ นี้ ย่อมเกี่ยวพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะแยกออกจากกันไม่ได้ หลังจากที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ธรรม แล้วไปสอนให้พระสงฆ์รู้ธรรม พระธรรมนั้น พระสงฆ์ซึ่งเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าย่อมจำทรงไว้ ปฏิบัติและสั่งสอนสืบต่ออายุพระศาสนา พระรัตนตรัยเปรียบด้วยวัตถุวิเศษที่มีราคาอย่างสูง คือ แก้ว จึงเรียกพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ว่า รัตนะ คำว่า "รัตนะ" แปลว่า แก้ว, สิ่งมีค่าสูงยิ่ง, สิ่งที่ประเสริฐยิ่ง คำว่า "รัตนะ" ในที่นี้จึงหมายถึง พระรัตนตรัย ซึ่งก็คือแก้ว ๓ ดวง ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาก็คือนับถือแก้ว ๓ ดวงนี้ว่ามีคุณ ย่อมจะเป็นที่พึ่งที่ระลึกแก่ตน หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าทางพุทธศาสนาได้ถูกบันทึกรวบรวมไว้ในคัมภีร์ชื่อว่า พระไตรปิฎกแบ่งเป็น ๓ ปิฎก หรือ ๓ คัมภีร์ คือ ๑) วินัยปิฎก ประมวลพุทธพจน์หมวดวินัยว่าด้วยระเบียบข้อบังคับของพระภิกษุสงฆ์ และภิกษุณีสงฆ์ ๒) สุตตันตปิฎก ประมวลพุทธพจน์หมวดพระสูตร ๓) อภิธรรมปิฎก ประมวลพุทธพจน์หมวดธรรมชั้นสูง^๔ พระพุทธเจ้าเริ่มออกเผยแผ่คำสอนของพระองค์ ในภูมิภาคที่เป็นประเทศอินเดียในปัจจุบัน ตั้งแต่ ๔๕ ปีก่อนพุทธศักราช ปัจจุบันพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่ขยายไปทั่วโลก

ดังนั้นอิทธิพลจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญตามลำดับ โดยมีผู้คนจากทั่วโลกพากันนับถือพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีความเป็นมาอย่างไร เพื่อนำความรู้ที่ได้จากบทความนี้ไปถ่ายทอดเป็นองค์ความรู้ สำหรับผู้ที่ จะศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ โดยมีแนวคิดดังต่อไปนี้

๑. แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ หลักการ และวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ภายหลังจากการที่พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญพุทธกิจเป็นพระบรมศาสดา จึงได้ออกประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนา ศาสนธรรมที่ได้ทรงตรัสรู้ เริ่มตั้งแต่แสดงปฐมเทศนาโปรดปัญจวัคคีย์ โปรดยสกุลบุตรพร้อมสหาย จนมีพระอรหันตสาวกเกิดขึ้นในโลกจำนวน ๖๐ องค์ (คือ พระปัญจวัคคีย์ ๕ พระยสพร้อมพระที่เป็นสหายอีก ๕๕) จึงทรงมีพระพุทธประสงค์ที่จะส่งพระอรหันตสาวกเหล่านั้นไปประกาศพระศาสนายังหมู่บ้าน ตำบล หรือนิคมชนบทต่าง ๆ

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์, พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๙๘.

^๕ สุชีพ ปุญญานุภาพ, พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑.

ของชมพูทวีป โดยก่อนจะทรงส่งไปนั้น พระพุทธองค์ได้ทรงรับสั่งให้ประชุมพระอรหันตสาวก จำนวน ๖๐ องค์ แล้วทรงประทานโอวาทซึ่งถือเป็นอุดมคติในการประกาศเผยแผ่ พระพุทธศาสนาว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสององค์ จงแสดงธรรมอันมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ ทั้งอรรถและพยัญชนะให้บริบูรณ์ ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายมีรูปสี ในตาน้อย มีอยู่ย่อมเสื่อมไป เพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราจักจะไปยังตำบลอรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม”

จากพระพุทธพจน์นี้เป็นเครื่องชี้ชัดถึง อุดมคติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อันเป็น บทบาทสำคัญของการทำหน้าที่ประกาศศาสนาธรรม ส่งเสริมสัมมาปฏิบัติของพระภิกษุพุทธสาวกทั้งหมดนับจากอดีตสู่ปัจจุบัน ซึ่งมุ่งให้เกิดประโยชน์เกื้อกูล และประโยชน์สุขแก่ประชาชนชาวโลกอย่างแท้จริง หากได้มุ่งเพื่อประโยชน์ให้คนมานับถือพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก หรือมุ่งเพื่อประโยชน์ของผู้เผยแผ่เองแต่อย่างใดไม่ นอกจากนี้การส่งพระอรหันตสาวกรุ่นแรกไปประกาศพระศาสนาทั่วชมพูทวีปนี้ ยังถือว่าเป็นจุดกำเนิดการดำเนินงานพระธรรมทูตอีกด้วย

ในคราวประชุมพระอรหันตสาวกครั้งใหญ่ (มหาสังนิบาตแห่งพระสาวก) ซึ่งเรียกการประชุมในคราวนั้นว่า **จาตุรงคสังนิบาต** หรือการประชุมที่ประกอบด้วยเหตุอัศจรรย์ ๔ ประการ คือ

๑) วันนั้นเป็นวันอุโบสถขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนมาฆะ (วันเพ็ญเดือน ๓)

๒) พระสาวกจำนวน ๑,๒๕๐ องค์ มาประชุมพร้อมกันโดยมิได้นัดหมาย

๓) พระสาวกเหล่านั้นล้วนแต่เป็นพระอรหันตขีณาสพผู้ได้อภิญญา ๖

๔) พระสาวกเหล่านั้นล้วนแต่เป็นเอหิภิกขุ ที่พระพุทธองค์ทรงประทานการอุปสมบท

เหตุอัศจรรย์ ๔ ประการนี้เกิดขึ้นครั้งแรกและครั้งเดียวในพระพุทธศาสนา ณ เวลาบ่ายของวันเพ็ญเดือน ๓ (วันมาฆบูชา) ขณะที่พระพุทธองค์ประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน เขตกรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ ภายหลังจากที่ตรัสรู้แล้วได้ ๙ เดือน พระองค์ทรงทอดพระเนตรเห็นพระอรหันตพุทธสาวก จำนวนมากต่างมาประชุมพร้อมกันรอเฝ้ารับเสด็จโดยมิได้นัดหมายแต่ประการใด ทรงทราบถึงเหตุอัศจรรย์แห่งจาตุรงคสังนิบาต จึงทรงประทานพระโอวาทสำคัญ เพื่อให้เป็นแนวปฏิบัติในการจาริกไปทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา ในที่ต่าง ๆ พระโอวาทสำคัญที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในวันนั้น เรียกว่า “โอวาทปาติโมกข์” (หรือเขียนว่า โอวาทปาฏิโมกข์) คือ ประมวลคำสอนหลักที่แสดงถึงอุดมการณ์ หลักการ และวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงแสดงเป็นพระคาถา (คือคำร้อยกรองในภาษามคธหรือภาษาบาลี) จำนวน ๓ พระคาถาครั้ง ดังนี้

พระคาถาที่ ๑ : อุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา

ขนฺติ ปรมํ ตโป ตีติกฺขา นิพฺพานํ ปรมํ วนฺตติ พุทฺธา

น หิ ปพฺพชิตโต ปฺรुบฺขมาตี สมฺโณ โหติ ปรี วิเทฺสฺยฺนโต.

ความอดทนคือความอดกลั้นเป็นธรรมสำหรับเฝ้าบาป (ตบะ) ที่ยอดเยี่ยม ท่านผู้รู้ทั้งหลายกล่าวสรรเสริญพระนิพพานว่าเป็นธรรมอันยอดเยี่ยม ผู้ที่ยังฆ่าผู้อื่นไม่เชื่อว่าเป็นบรรพชิต ผู้ที่ยังเบียดเบียนผู้อื่นไม่เชื่อว่าเป็นสมณะเลย

พระคาถาที่ ๒ : หลักการของพระพุทธศาสนา

สพฺพปาปสฺส อกรรมํ กุสลสฺสุปสมฺปทา

สจฺจิตฺตปริโยทปนํ เอตํ พุทฺธาน สาสนํ.

การไม่ทำความชั่ว การทำความดีให้ถึงพร้อม การชำระจิตของตนให้ผ่องแผ้ว (หลักการทั้งสาม) นี้เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

พระคาถาที่ ๓ : วิธีการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนา

อนุปวาโท อนุปฆาโต ปาติโมกฺเข จ สํวโร

มตฺตถญฺจตา จ ภตฺตสฺมี ปนฺตถจ สยนาสนํ

อธิจิตฺเต จ อาโยโค เอตํ พุทฺธาน สาสนํ.

การไม่ว่าร้ายใคร การไม่ทำร้ายใคร การสำรวมในพระปาติโมกข์ การรู้จักประมาณในอาหาร การนอนการนั่งในที่สงัด การประกอบความเพียรในอธิจิต (สมาธิขั้นสูง) (วิธีการทั้งหมด) นี้เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย^๖

๒. แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒^๗ ให้ความหมายดังนี้ คำว่า เผยแผ่ เป็นคำกริยา หมายถึง ทำให้ขยายออกไป หรือ ขยายออกไป ส่วนคำว่า เผยแพร่ เป็นคำกริยา หมายถึง โฆษณาให้แพร่หลาย โดยนัยนี้ จึงสรุปได้ว่า คำว่า “เผยแผ่” และคำว่า “เผยแพร่ง” มีความหมายต่างกัน กล่าวคือ คำว่า เผยแผ่ หมายถึง การเปิดเผยสิ่งที่ปกปิดอยู่ให้คนได้รู้ได้เห็น แต่เป็นการเปิดเผยสิ่งที่ดี ที่ประเสริฐ สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตจิตใจของคนเรา เช่น เปิดเผยประกาศหลักพระธรรมคำสอนอันประเสริฐบริสุทธิ์ ของพระบรมศาสดา สัมมาสัมพุทธเจ้า ที่บุคคลทั่วไปยังไม่รู้จักให้ได้รู้จัก ยังไม่เข้าใจให้ได้เข้าใจ และยังไม่เข้าถึงให้ได้เข้าถึง เป็นต้น ซึ่งตรงกันข้ามกับคำว่า “ตีแผ่” ซึ่งใช้ในทำนองประจาน คือ เปิดเผยสิ่งที่ไม่ดี สิ่งที่ย่ำแย่ ที่ถูกปกปิดหรือเปิดโปงสิ่งที่ลึกลับซับซ้อนซ่อนเงื่อนงำอำพรางความชั่วร้าย ให้คนได้รู้ได้

^๖ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๖๔-๖๕.

^๗ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์, ๒๕๔๒), หน้า ๔๕๙.

เห็น ส่วนคำว่า “แผ่” มักใช้กับสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่นคำว่า แผ่เมตตา แผ่ความสุข ช่วยเหลือ เพื่อแผ่ เป็นต้น

ส่วนคำว่า “เผยแผ่” หมายถึง การทำให้ขยายหรือการทำให้กระจายออกไปในวงกว้าง คือ สิ่งนั้นไม่ได้ปกปิด แต่มีอยู่ในขอบเขตจำกัด เมื่อต้องการจะขยายออกไปในวงกว้างก็จะใช้คำว่า “เผยแผ่” และคำนี้มักใช้กับสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น แผ่ภาพ แผ่ข่าว แผ่เชื้อ เป็นต้น^๘ ดังนั้น เมื่อจะประกาศเปิดเผยหลัก พระธรรมวินัย หรือพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ในฐานะเป็นหลักปฏิบัติดีหลักปฏิบัติชอบที่ทำให้คนเราได้รับประโยชน์สุขทั้งในอรรถภาพชาตินี้ และอรรถภาพชาติหน้า และประโยชน์อย่างยิ่งคือ พระนิพพาน จึงสมควรอย่างยิ่งที่ใช้คำว่า “เผยแผ่พระพุทธศาสนา” ซึ่งเหมาะสมกว่าใช้คำว่า “เผยแผ่พระพุทธานุศาสนานา”

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในที่นี้ หมายถึงการนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอน อันประเสริฐอันเป็นธรรมชาติบริสุทธิ์ที่เกิดจากพระปัญญาตรัสรู้ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไปถ่ายทอดให้ประชาชนได้รับการเรียนรู้ และน้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนเหล่านั้นไปประพฤติปฏิบัติตาม เพื่อให้เป็นคนดีมีศีลธรรมประกอบด้วยคุณธรรมมีเมตตา เป็นต้น

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทำให้พระพุทธศาสนาได้แผ่ขยายกว้างออกไปทั่วโลกอย่างแพร่หลาย เป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย ได้น้อมนำเอาหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ มุ่งให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลและประโยชน์สุขแก่ประชาชนชาวโลกอย่างแท้จริง ดังพุทธพจน์ที่พระพุทธองค์ได้ตัดแก้พระอรหันตสาวกชุดแรกที่ออกไปประกาศพระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนาได้อยู่ตั้งมั่นจนกระทั่งปัจจุบันนี้

หลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข โดยปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ ผู้เขียนจึงได้นำเสนอหลักการในทางพระพุทธศาสนามาเป็นตัวอย่าง เป็นหลักการที่พระสงฆ์นำมาอบรมสั่งสอนกันประจำ ทำให้พุทธศาสนิกชนอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุขดังต่อไปนี้

๑) เบญจศีลเบญจธรรม

เบญจศีล คือข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจา ให้ตั้งอยู่ในความดีงามความเกษมสุข การสำรวมและความไม่ก้าวล่วงละเมิด^๙

^๘ แก้ว ขิดตะขบ, ประวัติความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (จากชมพูทวีป - สู่อุฬารามัญ), (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนา, ๒๕๕๓), หน้า ๒๔.

^๙ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระวชิรญาณวโรรส, เบญจศีลเบญจธรรม เล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๒๙, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕) หน้า ๒๙.

ศีล ๕ หรือเบญจศีล คือ ความประพฤติชอบทางกายและวาจา การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย รักษาปกติตามระเบียบวินัย ข้อบัญญัติในการเว้นจากความชั่วการควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน

๑. ปาณาติปาตาเวรมณี เว้นจากการปลงชีวิตการฆ่า การประทุษร้ายกัน
๒. อทินนาทานาเวรมณี เว้นจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้ เว้นจากการลักโก่งละเมิดกรรมสิทธิ์ทำลายทรัพย์สิน
๓. กามเมสุมิฉฉาจาราเวรมณี เว้นจากการประพฤติผิดในกาม เว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่มีผู้อื่นรักใคร่หวงแหน
๔. มุสาวาทาเวรมณี เว้นจากการพูดเท็จโกหกหลอกลวง
๕. สุราเมรัยมัชชปมาทัฏฐานาเวรมณี เว้นจากน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความไม่ประมาท เว้นจากสิ่งเสพติดให้โทษ^{๑๐}

เบญจธรรม หมายถึง กัลยาณธรรม แปลว่า ธรรมที่มีความงามเป็นข้อปฏิบัติพิเศษที่ยิ่งขึ้นไปกว่า ศีลซึ่งเป็นสภาวะของผู้ทรงไว้แห่งความดีหรือเป็นผู้รักษาความดีไว้ ด้วยการประกอบคุณงามความดี ข้อควรปฏิบัติ ๕ ประการ ซึ่งจะทำให้มนุษย์เป็นคนดีมีคุณธรรม มีกายวาจาใจที่สะอาดงดงามได้แก่ เมตตาสัมมาอาชีวะ กามสังวรสังจจะ และสติสัมปชัญญะ ผู้ที่ได้รับผลจากการกระทำนั้นจะมีความสุข

เบญจธรรมหรือเบญจกัลยาณธรรม หมายถึงธรรมอันดี ๕ อย่าง คุณธรรม ๕ ประการคู่กับเบญจศีลเป็นธรรมเกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีล ผู้รักษาเบญจศีลควรมีไว้ประจำใจ

๑. เมตตาและกรุณา คือ ความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุขความเจริญ และมีความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์คู่กับศีลข้อที่ ๑
๒. สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบในทางสุจริตคู่กับศีลข้อที่ ๒
๓. กามสังวร สังวรในกามความสำรวมระวังรู้จักยับยั้งควบคุมตนในทางกามารมณ์ไม่ให้หลงใหลในรูปเสียงกลิ่นรส และสัมผัสคู่กับศีลข้อที่ ๓
๔. สังจจะ ความสัตย์ความซื่อตรงคู่กับศีลข้อที่ ๔
๕. สติสัมปชัญญะ ระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอคือฝึกตนให้เป็นคนรู้จักยังคิดรู้สึกตัวเสมอว่าสิ่งใดควรทำและไม่ควรทำ ระวังมิให้เป็นคนมัวเมาประมาทคู่กับศีลข้อที่ ๕^{๑๑}

^{๑๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพฯ : บริษัทเอส.อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗๕.

^{๑๑} อ่างแล้ว, เบญจศีลเบญจธรรม เล่ม ๑, หน้า ๑๗๕.

๒) พรหมวิหาร ๔ คือธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติ ที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักประจำใจ และกำกับความประพฤติจึงจะเชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ

๑. เมตตา มีความรักปรารถนาดี อยากให้เขามีความสุขมีจิตอันแผ่ไมตรี และคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

๒. กรุณา ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องความบ่าบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

๓. มุทิตา ความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิงประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลาย ผู้ดำรงในปกติสุขพลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุขเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

๔. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลางอันจะให้ดำรงอยู่ในธรรม ตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรม พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้วอันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุ อันตนประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม ทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดูในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำเพราะเขาได้รับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบต่อตนเองหรือเขาสมควรได้รับผล กับความรับผิดชอบของตนผู้ดำรงในพรหมวิหาร ย่อมช่วยเหลือมนุษย์สัตว์ทั้งหลาย ด้วยเมตตากรุณาและย่อมรักษาธรรมไว้ได้ด้วยอุเบกขา ดังนั้นแม้จะมีภรรณาที่จะช่วยเหลือปวงสัตว์แต่ก็ต้องมีอุเบกขาด้วย ที่จะมิให้เสียธรรม^{๑๒}

๓) ฆราวาสธรรม ๔ ธรรมสำหรับฆราวาส ธรรมสำหรับผู้ครองเรือน หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์

๑. สัจจะ ความจริง ซื่อตรงซื่อสัตย์จริงใจพูดจริงทำจริง

๒. ทมะ การฝึกตน การข่มใจฝึกนิสัยปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจฝึกหัดตนนิสัยแก้ไขข้อบกพร่องปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา

๓. ขันติ ความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียรเข้มแข็งอดทนไม่หวั่นไหว ยึดมั่นในจุดหมายไม่ทอดทิ้ง

๔. จาคะ ความเสียสละ สละกิเลสสละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็นและความต้องการของผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว^{๑๓}

๔) สังคหัตถุ ๔ ทำเครื่องยึดเหนี่ยว คือ ยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ให้สามัคคี

^{๑๒} อก.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๙๒/๒๕๒

^{๑๓} ส.ส. ๑๕/๘๔๕/๓๑๖

๑. ทาน การให้ คือเอื้อเพื่อเผื่อแผ่เสียสละแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน

๒. ปิยวาจาหรือเปยยวัชชะ วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดดีมีน้ำใจหรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคีให้เกิดไมตรีและความรักใคร่กันตลอดถึงแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยินดี

๓. อัตถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือชวนชววยช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

๔. สมานัตตตา ความมีตนเสมอ คือทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์ โดยร่วมรับรู้ร่วมแก้ไขตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะภาวะบุคคลเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี^{๑๔}

บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พระสงฆ์เป็นที่เคารพนับถือของพุทธศาสนิกชนที่นับถือพระพุทธศาสนา ท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทและเป็นผู้นำ นำพาพุทธศาสนิกชนในการพัฒนาด้านจิตใจและด้านวัตถุ กิจกรรมต่าง ๆ ที่พระสงฆ์จัดขึ้นก็จะได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากพุทธศาสนิกชนในชุมชนเป็นอย่างดี เพราะคนในชุมชนมีจิตศรัทธาเลื่อมใสพระสงฆ์ จะประกอบกิจการอันใดก็มีความสำเร็จ พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญต่อพุทธศาสนิกชน แต่ตัวพระสงฆ์เองต้องสร้างการยอมรับจากพุทธศาสนิกชน เพื่อจะได้เป็นศูนย์รวมจิตใจ พระสงฆ์ถือว่าเป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนาสามารถชักจูงชาวพุทธเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้

สถาบันสงฆ์ในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธเจ้าจะทรงดูแลด้วยพระองค์เอง ทรงอยู่ในฐานะประมุข และทรงให้ความสำคัญเสมอภาคในการบัญญัติสิกขาบทต่าง ๆ พระองค์จะทรงทำท่ามกลางสังฆกรรมต่าง ๆ ที่กระทำได้รับเสียงเป็นเอกฉันท์ จากคณะสงฆ์จึงจะสามารถดำเนินการต่อไปได้ ทำให้พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่ไปอย่างรวดเร็ว สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงตั้งเป็นมรดกมาจนถึงปัจจุบันก็คือพระธรรมวินัย ซึ่งจะเป็นหลักในการที่สถาบันสงฆ์จะใช้เป็นสื่อในการสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้กับชาวโลกต่อไป และจะเป็นสิ่งกำหนดบทบาทหรือจุดยืนในด้านความสัมพันธ์ระหว่างสงฆ์ กับสังคมชาวโลกในปัจจุบัน และอนาคตอีกด้วย^{๑๕} เช่นเดียวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ย่อมต้องมีผู้นำในการบริหารและมีระบบการปกครองโดยมุ่งพัฒนาให้วัดแต่ละวัดมีความเข้มแข็งเป็นที่พึ่งของชุมชนได้อย่างแท้จริง และมีการมอบหมายหน้าที่

^{๑๔} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๑๔๐/๑๖๗

^{๑๕} พระเทพเวที (ประยูรชัย ปยุตโต), การศึกษาที่สากลบนพื้นฐานแห่งภูมิปัญญาไทย, (กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป, ๒๕๓๔), หน้า ๓๒.

ให้กับพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในการปกครองคณะสงฆ์ปัจจุบันถือว่าเป็นการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระสังฆราช เป็นประธาน มีการบังคับบัญชากันลงไปตามลำดับขั้นนับแต่ระดับมหาเถรสมาคมลงไปถึงจน เจ้าอาวาส อันเป็นการปกครองบังคับบัญชาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕^{๑๖}

พระสงฆ์จึงมีบทบาทหน้าที่ในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์และบูรณาการบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย โดยใช้บทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการทั้ง ๖ ด้าน คือ ๑) บทบาทด้านการปกครอง ๒) บทบาทด้านการศึกษา ๓) บทบาทด้านการสังคมสงเคราะห์ ๔) บทบาทด้านการเผยแผ่ ๕) บทบาทด้านสาธารณูปการ ๖) บทบาทด้านการสาธารณะสงเคราะห์ บทบาทของพระสงฆ์ทั้ง ๖ ด้านที่พระสงฆ์จะต้องแสดง และนำไปใช้ ส่วนบทบาทในด้านอื่นที่ไม่เกี่ยวข้อง ถ้าจะทำต้องพิจารณาถึงหลักธรรมและหลักความถูกต้องโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

สำหรับบทความวิชาการฉบับนี้ เราจะกล่าวถึงเฉพาะบทบาทหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์เท่านั้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่พระพุทธองค์ทรงมีความประสงค์อยู่ ๓ ประการ คือ ๑) ทิฏฐธัมมิกัตถะ คือ ประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์โลกนี้ ๒) สัมปรายิกัตถะ คือ ประโยชน์เบื้องหน้าหรือภพหน้า ๓) ปรมัตถะ คือ ประโยชน์สูงสุด จุดหมายสูงสุด คือพระนิพพาน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ ทำให้พระพุทธศาสนาแพร่หลายขยายออกไป ก็เพราะว่าพระสงฆ์ทั้งหลายได้ช่วยกันเผยแผ่ ถ้าขาดการเผยแผ่แล้วพระพุทธศาสนาคงจะไม่แพร่หลายมาจนถึงทุกวันนี้ ในปัจจุบันการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น พระสงฆ์มีวิธีการเผยแผ่ดังนี้

- ๑) การเทศนา
- ๒) การปาฐกถาธรรม
- ๓) การอภิปรายธรรม
- ๔) การสนทนาธรรม
- ๕) การสอนสมณะกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน
- ๖) การใช้สื่อเทคโนโลยี และอุปกรณ์ประกอบการสอน
๗. การออกรายการทางสถานีวิทยุ และโทรทัศน์

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงเป็นบทบาทหน้าที่หลักของพระสงฆ์ในการเผยแผ่ โดยเอานำหลักธรรมคำสอนอันประเสริฐบริสุทธิ์ของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าที่บุคคลทั่วไปยังไม่รู้จักให้ได้รู้จัก ยังไม่เข้าใจให้ได้เข้าใจ ยังไม่เข้าถึงให้ได้เข้าถึง เพื่อให้พุทธศาสนิกชน

^{๑๖} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๙ (กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๗๖.

เกิดความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา น้อมนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดความสุขในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทำให้ได้รับประโยชน์ และคุณค่าจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ พุทธศาสนิกชนมีสภาพจิตใจที่ดีประณีตมากขึ้น มีความละเอียดรอบคอบมุ่งมั่นขยันหมั่นเพียรอดทนมากยิ่งขึ้น เห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและคุณค่าของการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะมีความเสียสละมุ่งความเจริญแก่ตนเอง และหมู่คณะ เมตตาปรารถนาดีต่อกันและกัน ไม่ประมาทมีจิตใจเบิกบานไม่เศร้าหมอง เป็นต้น

ดังนั้นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญยิ่ง ต่อการดำรงมั่นแห่งพระพุทธศาสนา และนับเป็นภารกิจโดยตรงของพระสงฆ์สาวกในทางพระพุทธศาสนาในการทำหน้าที่ของตนให้บริบูรณ์ ด้วยการศึกษาระธรรมวินัย และประพฤติปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย อุทิศตนในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนที่ได้ศึกษามาได้แผ่ขยายออกไปทั่วทุกสารทิศตามพุทธดำรัสที่ได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า จรณ ภิกขเว จาริกิ พุทฺชนฺหิตาย พุทฺชนฺสุขาย โลกานุกมฺปาย อุตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानํ แปลว่า ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่เหล่าทวยเทพและมนุษย์ และให้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงเป็นบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อชาวโลกต่อไป

สรุป

สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นในดินแดนชมพูทวีปในสมัยพุทธกาล ปัจจุบันคือประเทศอินเดีย ปากีสถาน เนปาล และบังคลาเทศ **พระพุทธศาสนา**เป็นศาสนาแห่งความรู้แจ้งเห็นจริง โดยมีพระรัตนตรัย เป็นสรณะอันสูงสุด หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าพระไตรปิฎก แบ่งเป็น ๓ ปิฎก คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก พระอภิธรรมปิฎก จากการประกาศพระศาสนาของพระพุทธองค์ และเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระสงฆ์สาวก ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญมาตามลำดับจนถึงบัดนี้ นับว่าเป็นภารกิจโดยตรงของพระสงฆ์ ในทางพระพุทธศาสนา ที่ทำหน้าที่ของตนให้บริบูรณ์ ด้วยการศึกษาระธรรมวินัย และประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย อุทิศตนในการทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การแสดงธรรม การบรรยายธรรม ตลอดถึงการปฏิบัติธรรม การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน เป็นแบบอย่างในการเผยแผ่ โดยพระสงฆ์ยึดมั่นในอุดมการณ์ หลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระพุทธองค์ดังต่อไปนี้

๑. อุดมการณ์ เผยแผ่พระพุทธศาสนา

ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพระสงฆ์ต้องมีความอดทน ซึ่งความอดทนก็คือ ความอดกลั้นเป็นธรรมสำหรับเผาบาป (ตบะ) ที่ยอดเยี่ยมท่านผู้รู้ทั้งหลายกล่าวสรรเสริญพระนิพพานว่าเป็นธรรมอันยอดเยี่ยม ผู้ที่ยังฆ่าผู้อื่นไม่เชื่อว่าเป็นบรรพชิต ผู้ที่ยังเบียดเบียนผู้อื่นไม่เชื่อว่าเป็นสมณะเลย

๒. หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ คือ ๑) การไม่กระทำความชั่วทุกอย่าง ๒) การทำความดีให้ถึงพร้อม ๓) การชำระจิตใจของตนเองให้ผ่องแผ้ว หลักทั้ง ๓ ประการนี้เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

๓. วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ คือ ๑) การไม่ว่าร้ายใคร ๒) การไม่ทำร้ายใคร ๓) การสำรวมในพระภาวิโมกข์ ๔) การรู้จักประมาณในอาหาร ๕) การนอนการนั่งในที่สงัด ๖) การประกอบความเพียรในอธิจิต วิธีการทั้ง ๖ ประการนี้เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

ภายหลังจากการที่พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญพุทธกิจเป็นพระบรมศาสดา จึงได้ออกประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนา ไปที่ต่าง ๆ ของชมพูทวีป จนมีสาวกสงฆ์เกิดขึ้นระยะเริ่มต้นจำนวน ๖๐ รูป และพระองค์ก็ส่งพระสงฆ์เหล่านั้นไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยก่อนจะทรงส่งไปนั้น พระพุทธองค์ได้ตัดแ่ก่ภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล แก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์” จากพระพุทธพจน์นี้เป็นเครื่องชี้ชัดถึง อุดมคติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อันเป็นบทบาทสำคัญของการทำหน้าที่ประกาศศาสนธรรม ส่งเสริมสัมมาปฏิบัติของพระสงฆ์สาวกทั้งมวลนับจากอดีตสู่ปัจจุบัน ซึ่งมุ่งให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลและประโยชน์สุขแก่ประชาชนชาวโลกอย่างแท้จริง หลังจากพุทธปรินิพพาน พระพุทธศาสนาได้แผ่ขยายไปทั่วโลกจนมีผู้นับถือเป็นจำนวนมาก และเจริญรุ่งเรืองมาโดยลำดับ

เอกสารอ้างอิง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพฯ บริษัทเอส.อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์จำกัด, ๒๕๕๕.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **การศึกษาที่สากลบนพื้นฐานแห่งภูมิปัญญาไทย**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พรินติ้ง กรุ๊ป, ๒๕๓๔.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๙ กรุงเทพฯ : มุลินธิพุทธ ธรรม, ๒๕๓๙.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระวชิรญาณวโรรส. **เบญจศีลเบญจธรรม เล่ม ๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๙. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามงกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพฯ : มหามงกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____. **"พระพุทธเจ้า - พระบรมครูผู้ยิ่งใหญ่ของโลก"** กับธรรมลีลาในการถ่ายทอดธรรม.

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://www.truelookpanya.com/knowledge/content/๕๕๖๔๔/-relbud-rel-morart-mor-dhart-> [๖ กันยายน ๒๕๖๒].

สถาบันจิตตศึกษา. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒**. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์, ๒๕๕๒.

แก้ว ขิดตะขบ. **ประวัติความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (จากชมพูทวีป - สู่อุฬารามัญ)**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนา, ๒๕๕๓.